

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת פִּי תְּבוּאָה

צִהַר תַּעֲשֶׂה לַתּוֹרָה – כִּי תָבוֹא

כִּי תֵצֵא ... כִּי תָבוֹא – האם אפשר לצאת מבלי להיכנס תחילה?!

פרשתנו פותחת במצוות הביכורים, "וְהָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וּרְשָׁתָהּ וַיָּשְׁבֶתָ בָּהּ: וְלָקַחְתָּ מִרְאֵשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמֶתָ בְּטֶנֶא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם...". נוסח הפתיחה "כִּי תָבוֹא", מזכיר לנו את הפרשה הקודמת, הפותחת אף היא בנוסח דומה, "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבִיךָ". שמות הפרשות, 'כִּי תֵצֵא' ו-'כִּי תָבוֹא', כמו באים לכאורה, להבליט במשמעותן המילולית, הוראות מנוגדות. רש"י מסביר שהפסוק "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבִיךָ" מתייחס למלחמת הרשות, דהיינו למלחמות שלאחר הביאה לארץ, כיבושה והנחלתה לשבטים. אם כן, מן הדין היה לכאורה, להפוך את סדר הופעתן של הפרשות ולהקדים את פרשת כִּי תָבוֹא ורק אחריה להציב את פרשת כִּי תֵצֵא? ההיגיון הפשוט מורה, שכדי שאדם יוכל לצאת ממקום מסוים, עליו להיכנס אליו קודם לכן.

התשובה על דרך הפשט היא "אין מוקדם ומאוחר בתורה". כלומר, שסדר ההופעה של פרשות התורה, אינו בנוי על ציר כרונולוגי. עם זאת, ברור שיש עדיין חשיבות גדולה מאוד למיקומם בתורה של כל סיפור, מצוה, מילה ואות. אנו מוצאים לא מעט שאלות של חז"ל במתכונת דומה, "למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך...". שאלות אלה מניבות תשובות מעניינות על דרך הדרש. לכן, לא רק שמותר, אלא אפילו נכון וראוי לשאול, מדוע נסמכו שתי הפרשות זו לזו, ומדוע בזה הסדר דווקא? ועוד יש מקום לשאול באשר לשימוש בלשון "כִּי תָבוֹא" כאשר מדובר בכניסה לארץ.

כדי שנוכל להשיב, נעלה קודם לשורשיהן של המילים 'תֵצֵא' ו-'תָבוֹא', הלא הם י.צ.א. ו-ב.ג.א. אם נחפש אחר פעולת היציאה הראשונה בתורה, נגלה אותה בפסוק "וְנָהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וּמַשְׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאִשִׁים". אנו מוצאים כאן שתי משמעויות שונות שניתן לייחס למושג יציאה. הראשונה היא עצם היציאה החוצה ממקום מתוחם וסגור או מוגבל, אל מחוץ לתחום. המשמעות השנייה היא התרחבות, היציאה מן המיצר אל המרחב והפריצה לכיוונים נוספים "וּמַשְׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאִשִׁים". מדוע משמשות דוקא האותיות י, צ, א, כדי להביא לידי ביטוי תכונות אלה? מבין אותיות האלפבית המתוחמות בתוך השורה, האות י היא הקטנה ביותר וממוקמת במקום הגבוה ביותר שבשורה. למעשה, היא מייצגת נקודה למעלה, ממנה אמורים לצאת ה"אורות" כלפי מטה. לא ניתן עדיין להבחין בטיבם של אורות אלה. אם ניקח כדוגמה ל"אור" זרם חשמלי, לא ברור לנו מראש כיצד תבוא השפעתו לידי ביטוי. אם נזין באמצעותו מקרר למשל, הוא יגרום לקירור התכולה שבו ואם הוא ינותב לתנור, הוא יגרום לתוצאה הפוכה, הכל בהתאם לכלי אליו הוא יזין.

ומה עניינה של האות צ' ביציאה? אם נתבונן בצורת האות בכתב אשורי - צ, ובמיוחד של י, ייקל עלינו לראות את הקשר. אנו רואים את שכומו צ'ומחת מנקודה מסוימת כלפי מעלה, כמו ניצן, מתפללת לשני ראשים בדומה לשתי יוד-ים. אולי לכך רומז המופע הראשון בתורה של השורש י.צ.א., "וְתוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׁב...וְעֵץ עֵשֶׂה פְרִי". על דרך פנימיות (קבלה) לפי שיטת האר"י הקדוש, נכתבת האות צ' בצורה כזו שלפיה שני הראשים פונים לכיוונים שונים "וּמַשְׁם יִפְרֹד". וכעת אנו מגיעים לשיאה (השלמתה) של היציאה, האות א, שכומו מתפצלת לארבעה כוונים "וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאִשִׁים", לגלות את האלוקות השורה במרחב כולו "וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה".

נחזור אל השורש ב.ג.א. וננסה להבין את ההבדל המהותי שבין לבוא אל הארץ ובין להיכנס אליה. הבדל ראשוני בין שתי הפעולות הוא מידת הפעילות והיזומה, שעושה הפעולה מגלה. כאשר הוא בא, בבניין פעל, הרי הוא היזום והמשפיע. כאשר אדם נכנס, בבניין נפעל, הדבר מלמד על פאסיביות שלו, הרי זה כאילו נתנו לו להיכנס וברגע שהוא מצוי בתוך התחום, בפנים, נשלמה כניסתו. אם כן, מה עוד מכילה פעולת הביאה שאינו מצוי בכניסה? כדי שנוכל להשיב, נתבונן באותיות השורש ב.ג.א. ובסדר בו הן מורכבות. האות בית מרמזת מחד גיסא, לבית אליו נכנס הבא. מאידך, האות ב' (=2) מייצגת את הריבוי והחלוקה (גם המחלוקת נבראה ביום השני). כלומר שלפני הביאה, יש לנו ב' (שתי) ישויות "נפרדות", הבא, והישות אליה הוא בא. האות החותמת את השורש ב.ג.א. היא א' (=1), ישות אחת בסוף פעולת הביאה (האיחוד). ולכן להבדיל מכניסה, הביאה היא פעולה מתמשכת יחסית, שיש בה גם מטרה. וכיצד מתבצע האיחוד?

כאן קיימות שתי אפשרויות שעליהן כמו מרמזת האות ו', המשמשת גם כ-ו' החיבור או כ-ו' ההיפוך. אדם יכול לבוא אל מקום מסוים מתוך רצון להתחבר אליו ולהתאים את עצמו אל המקום כדי להיות חלק ממנו. ויש מקרים בהם האדם בא למקום מסוים גם במטרה לעצב אותו ולהפכו למסגרת ראויה בעבורו, שבה ישמח לחיות את חייו. הדוגמה הראשונה להנחיה של "תֵצֵא תָבוֹא!" הינה בפסוק "עַל כֵּן יֵצֵב אִישׁ אֶת אִבּוֹ וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד".

כעת, כפי שמסביר הרבי מליובאוויטש, קל יותר להבין את פשר השימוש בלשון "כִּי תָבוֹא" דווקא. מדובר ב"כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ", מילה המייצגת ארציות וחומריות. וכאן, כאשר אתה זוכה סוף סוף לראות את התגשמותה של החומריות בפירות המבכירים אליהם נכספת, דווקא אז אתה משלים את הביאה אל הארץ. אתה משתמש באות ו' כדי להתחבר אל הארץ, אך לא ע"י אכילתם של הביכורים בשקיקה, אלא ע"י מהפך, שימוש ב-ו' ההיפוך. אתה הופך את הארציות למוארת ומעביר

אותה לצד הקדושה. אתה מגלה את ניצוצות הקדושה שבה ומתחבר באמצעותה אל קונך, בורא שמים וארץ. אתה דוחה את מחשבות השרק בדבר האפשרות ש"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה", ופועל כדי לגלות בפרהסיה כי מדובר ב-"הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה", ולכן אתה מעלה אליו את הביכורים. בכך אתה כמו מכניס קדושה בארץ ובפירות שהקב"ה נתן לך באמצעותה.

אחת הדוגמאות לכך שאדם בא למקום מסויים כדי להתחבר לפנימיותו (של המקום) ולהתאים את עצמו אליו, היא ההליכה לבית הכנסת. וכפי שהיטיב להתבטא דוד המלך, "ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתתחוה אל היכל קדשך ביראתך". ומעניין שבהתייחס לביאה לבית-הכנסת, אומר התלמוד "לעולם יבא אדם שני פתחים בבית-הכנסת". יש המפרשים הוראה זו לפי הירושלמי, שנכון וראוי לבנות את בית-הכנסת כך, שכל הנכנס אליו, יבא בפתח מפנים לפתח (כלומר שיהא עליו לעבור דרך שני פתחים/דלתות). לכאורה, יש בכך משום עיכוב מיותר המאריך את משך הכניסה פנימה.

אחד הנימוקים המובאים לדרישה זו הוא, שהיא באה להבטיח שהנכנס יוכל להתרכז בתפילתו, מבלי שיושפע מהקורה בחוץ. על דרך פנימיות ניתן אולי לומר כי הצגת הדרישה להצבת שתי דלתות, במקום לקבוע מידת רוחק מינימאלית מהחוץ למשל, יש בה כדי לרמוז על משמעות נוספת. תפקידה של כל אחת משתי הדלתות, שונה בתכלית השינוי. המטרה המשותפת להן, היא למנוע מצב של רגל פה ורגל שם, שמשמעותה למעשה, היא שלא להימצא, לא פה ולא שם. הדלת הראשונה, החיצונית, לא נועדה כלל לכניסה, אלא ליציאה, מרשות הרבים, מרחובה השוקק והסואן של העיר. יציאה זו, מאפשרת לנו לצאת מאוירת החולין החיצונית, הצרכנית והגשמית. רק לאחר שאנו מחוץ לחוץ, לאחר שקיימנו "כי תצא", יכולים אנו להגיע למימוש "כי תבוא", להיכנס ל"היכלו של מלך" ולחוש את אוירת הקדושה של הפנים.

כמילתא דבדיחותא ניתן לקבוע, שלא "הגשמים" הם אלה שהמציאו את הסדר "תצא תבוא!". כדרכנו, ננסה לראות את השתקפותו של הכלל, "תצא תבוא", גם בראייה הפנימית של הדברים. האדם קרוי "מהלך" לעומת המלאכים הקרויים בלשון הנביא "עומדים". "סולם יעקב" מסמל את שאיפתו הפנימית של כל יהודי, ו"יחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה". כל החוכמה היא להציב את הסולם ארצה, על הקרקע הארצית והגשמית, ובאמצעות החומר, לעלות ולהוסיף ברוחני עד כדי "וראשו מגיע השמימה". לא לחינם נבחר דווקא הסלם, לייצג תהליך זה, כי אין מדובר בקפיצה אחת, אלא בעלייה, משליבה אחת של הסולם לזו שמעליה. כאן קיימת סכנה, או קושי אנושי. בדרך כלל, יש לאדם נטייה, להמשיך ולהחזיק בחפצים ישנים, במסמכים, בכתבי עת ובעוד כהנה וכהנה, אשר סייעו לו מאוד בעבר, להגיע למצבו המתקדם. אך בדרך כלל, המשך אחזקתם הופך להיות לטורח וגוזל ממנו מקום זמן שעשויים היו לשמש אותו להתקדמות נוספת. אחת מהברכות המובטחות לנו בפרשת בחוקותי היא "וישן מפני תדש תוציא". אפשר, שהתורה מרמזת לנו בכך, שנזכה גם לכוחות הרוחניים הדרושים כדי לפנות את הישן, שהיה חדש וטוב בשעתו (אך לאורך הזמן עלול להפוך לקיבעון). בכך נוכל להתחדש, באורות היומיים שהקב"ה מרעיף עלינו ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית").

בחודש אלול, מתחילים לתקוע בשופר מידי בוקר, משכימים לסליחות ובעצם נכנסים לתהליך של "חזרה בתשובה". השאלה היא, מדוע בנוי הביטוי "חזרה בתשובה", על כפל לשון? והרי, היינו חזרה, היינו תשובה (לחזור = לשוב)? למה לא די במילה חזרה או במילה תשובה? אחת התשובות לכך, על דרך חסידות, היא שכל המתחיל לשוב, חווה חוויה מרגשת מאוד, הגורמת לו לחשוב שגילה את הקב"ה, את עצמו ואת העולם כולו, מוארים באור יקרות. "הכל" ברור, נהיר ומחוויר לו, והוא רואה את עצמו כצדיק הדור. עם הזמן, הוא מגלה שיש לו עדיין הרבה מה ללמוד ולגלות ושהצדיקות שייחס לעצמו, עדיין רחוקה מאוד אפילו מבינוניות, וכי יש לו עדיין הרבה לתקן. ואז הוא שב ועושה תשובה, על התשובה הקודמת שלו, לכן, יש לנו פה בעצם "חזרה בתשובה".

אם נסכם, ניתן לומר שכשאדם בא ללמוד ולהתקדם, חשוב שיהיה פתוח לקבל, ולשם כך עליו כמו לרוקן את עצמו מידיעות ומדעות קדומות, שהן בגדר "איבוי", אויבים לדעת שהוא רוצה לקנות ולמקום אליו הוא מבקש לבוא. באותה מידה, עליו לצאת מתדמיתו, כפי שהוא רואה את עצמו, כידען מופלג וכיו"ב, כי רק כך הוא יפנה מקום לקליטת זרעים חדשים שיניבו פירות. אנו מצויים בשלהי השנה, וזה הזמן להתחיל בתהליך ה"כי תצא", לצאת מכל מה שניתן היה לעשות טוב יותר במהלך השנה החולפת, ולהוציא מאיתנו כל עומס ורפיון הנוטים להכות אצלנו שורש. הכנה נאותה תעמיד אותנו בפני הפתח השני, כאשר אנו פתוחים לקבל ולהתחדש ע"י ה"כי תבוא", אל השנה החדשה.

דבר חסידות

התשובה היא – תיקון וסידור ההווה, חרטה על העבר וקבלה על להבא. כאשר ההווה מסודר כראוי, ניתן למלאות את החסר או את הלא טוב של העבר, ולעשות גדרים וסייגים לגבי העתיד.

(איגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.